

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΛΛΗ

ταν μέσ' στὸ ὑγρὸ ἡμίφωτο τοῦ κάτω κόσμου ὁ Ἑρμῆς ἔδειξε στὸν Μένιππο τὴν ἄλλοτε Ἑλένην στὸ ἄδοξο καὶ ἄμορφο σχῆμα τοῦ γυμνοῦ κρανίου, ὁ κυνικός εὐρῆκε πολὺ καλὴ τὴν εὐκαιρία νὰ εἰρωνευθῆ ἄκόμα μιὰ φορὰ τὶς ἰδέες καὶ τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Γι' αὐτὸ τὸ ἄθλιο λείψανο ἐγέμισαν τὰ χίλια Ἑλληνικά παρὰβια καὶ ἔσαρῶθησαν τόσες πόλεις καὶ ἐχάθησαν τόσοι γενναῖοι;

Ὁ Ξεναγὸς ἀπολογήθηκε στὸν νεοφερμένο: "Ἐ, μὴν τὴν κυττάξης τώρα τὴν γυναῖκα, ποὺ εἶναι σὰν τὸ ξερὸ μαραμμένο λουλοῦδι· ἂν τὴν ἐβλεpes ζωντανὴ καὶ αὐτὴν καὶ τὶς ἄλλες, ποὺ τώρα κατήντησαν «κρανία σαρκῶν γυμνά, ὅμοια τὰ πολλὰ» θὰ σοῦσβυνε κάθε διάθεσι νὰ κατακρίνης ἐκείνους ποὺ τὶς ἐθαύμασαν. Ἦταν ὅλες αὐτὲς οἱ περιφημες καλλονὲς — πῶς ἤθελε νὰ το πῆ ὁ Ἑρμῆς; — ἦταν πλάσματα ποὺ διατηροῦσαν τὴ δόξα των καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ φθορὰ ἔγινε ἡ κάθε μιὰ ἀποθέωσις τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἀμαυρωθῆ, ἐπειδὴ ἀφανίσθηκε τὸ ὑλικόν της σκῆνωμα. Φαίνεται καθαρὰ ἡ σκέψις τοῦ θεοῦ στὴν ἐπιτυχημένη παρομοίωσι τῶν ὁμορφων νεκρῶν μὲ τὰ μαραμμένα ἀνθη. Ποιὸς θέλει νὰ ξέρῃ ποῦ θὰ καταντήσῃ ἓνα ὁμορφο λουλοῦδι, ὅταν τὸ βλέπῃ στὴν ἀκτινοβολία τῶν χρωμάτων του καὶ στὴν ἀγχοστάλαχτη ὑφή του; Καὶ ποιὸς κἀνει τὸν ἔξυπνο νὰ εἰρωνευθῆ ἓνα λουλοῦδι ξερό, ὅτι κάποτε καμάρωνε, θαῦμα τοῦ κόσμου, καὶ τώρα θρυβεται σὲ σκόνῃ ἀχρωμῆ; Ὁ καθέννας θυμᾶται μόνο τὴ δόξα τῆς ἀνθίσεως του, δὲν ξέρει ἄλλο παρὰ νὰ καμαρώνῃ τὴν ὁμορ-

φιὰ τῶν λουλουδιῶν καὶ νὰ θαυμάζη σ' αὐτὰ τὰ πειρὸ ἔξοχα τεχνουργήματα τῆς φυσικῆς δημιουργίας.

Καλὰ ταιριασμένα τὰ λόγια τοῦ θεοῦ ἔπρεπε νὰ κάνουν τὸ Μένιππο νὰ φέρῃ στὸ νοῦ του ζωντανὴ τὴν ὁμορφίαν καὶ νὰ μὴ τὴν ἐλέγῃ εἰς τὰ ὑλικά της ἐρείπια. Ἄλλ' αὐτὸς κατέβηκε στὸν Ἄδη προκατειλημμένος νὰ μισῇ καὶ νὰ εἰρωνεύεται κάθε τι ποὺ ἀγάπησαν καὶ ἐτίμησαν οἱ ἄνθρωποι στὸν ὑλικὸ κόσμον καὶ ἐκανχᾶτο πὼς δὲν ἀνεγνώριζεν ἄλλο μεγαλεῖον παρὰ τὴν ψυχικὴ αὐτάρκεια καὶ τὴν περιφρόνησι στὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ. Κάλχη καὶ γραμμὲς καὶ χρώματα εἶναι ἅπ' αὐτὰ ποὺ δουλώνουν τὴν ψυχὴ· μέσα ἅπ' τις ἀκτῖνες τοῦ γήινου κόσμου δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ τίποτε σωστό, δὲν μπορεῖ ἀκόμα νὰ εὔρη καθάρια τῆ χαρὰ καὶ τῆ γαλήνης· γιὰ τοῦτο ἐκεῖνος καὶ οἱ ὁμοειδέατες του καταφρόνησαν τὸ σαρκίον, ἀρνήθησαν κάθε ἀπόλαυσι καὶ ὁμορφίαν τῆς ζωῆς καὶ δὲν ἐδέχθησαν κανένα συμβιβασμὸν νοῦ καὶ ὕλης. Δὲν ἦταν αὐτὸς μνημένος στὸν φιλοσοφικὸ τρόπο ποὺ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀφθαρσίαν μέσα στὸν φθαρτὸν κόσμον, ποὺ διαισθάνεται τὴν αἰωνιότητα μέσα στὶς προσωρινότητες τῆς ζωῆς. Τίποτε! ὁ Μένιππος εἶχε διάθεσι νὰ τίς εἰρωνευθῇ ὅλες αὐτὲς καὶ πρὸ πάντων τὴν πολυθρύλητη Τυνδαρίδα ποὺ ἔγινεν αἰτία τόσου κακοῦ. Τί γελοῖοι οἱ Ἄχαιοὶ νὰ μὴ καταλάβουν ὅτι ἀγωνίζονται γιὰ τόσο ὀλιγοχρόνιο πρᾶγμα!

Εἶχε πολλὴ δουλειὰ ὁ ψυχοπομπὸς καὶ δὲν ἤμπορουσε νὰ σταθῇ γιὰ νὰ φιλοσοφήσῃ μὲ αὐτὸν τὸν μαστιγωτὴν τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος. Κάτι ὅμως ἀκόμα ἀπολογήθηκε γιὰ τίς περιφημὲς καλλονές: Ναί, αὐτὰ τὰ ὅσα ποὺ καταφρονεῖς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ὅλοι οἱ ποιηταὶ ἐθαύμασαν. Βέβαια εἶναι αὐτὲς ποὺ τὸ ὄνομά τους ἐστολίσθη μὲ τὰ μεγαλόπρεπα ἐπίθετα καὶ ἐτυλίχθη στὴ μαγεῖα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μουσικῆς. Κατάλαβε λοιπόν, σὺ ποὺ κάνεις τὸν σοφὸ καὶ τὸν ἠθικολόγο, τὴν γελοία σου πλάνη νὰ νομίζης ὅτι τὸ κάλλος ποὺ μεταγγίσθηκε σ' ἓνα ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ὕλη ποὺ λυώνει καὶ χρώματα ποὺ σβύνουν. Μάθε πὼς ἡ

ὁμορφιά εἶναι θεία δόσις, εἶναι ὄραμα ποῦ ἔλκει τὴν ψυχὴ πρὸς τὰ ὑπεράνθρωπα, εἶναι πνοὴ ποῦ συναρπάζει ἕως τὴν πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Ἄμα ἔλθη ἡ ἀναπόφευκτὴ ὥρα νὰ χωρῖσῃ ἡ σάρκα ἀπ' τὴν ψυχὴν, ἡ γοητεία τοῦ καλοῦ γυρίζει πίσω στὸν κόσμον τῆς ἰδέας, γίνεται πάλι ἕνα μὲ τὶς θεϊκὰς ἀκτινοβολίας καὶ παίρνει τὸ μέρος του στὸ θεῖο χορὸ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς χάριτος. Μὰ καὶ ἐδῶ κάτω μένει ἀπ' αὐτὴν μιὰ ἀγαθὴ φρεγγοβολή· μένει ἡ ἐνθύμησις τῆς σταῖς ἔργα τῶν σοφῶν, ἐκείνων ποῦ αἰσθάνθηκαν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν Τεγαλοσύνην τοῦ ὅσου καλοῦ εἶναι σκορπισμένον σὲ τοῦτον τὸν κόσμον. Ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ κανεὶς τί ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν Ἑλένη καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔξοχα κάλλη τῶν περασμένων καιρῶν.

Μέσα στὶς θελκτικὰς πνοὰς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως θὰ ἰδῇ ἡ φαντασία τὴ μορφὴν τῆς ξανθῆς Ἀργεΐτισσας τέτοιαν, ὅπως ἦταν τὸν καιρὸ ποῦ ἀναιψε τὴ φωτιὰ τοῦ πολέμου. Οἱ βροντῆς τῆς μάχης καὶ τὰ πάθη τῶν ἡρώων ποῦ περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἶναι τὸ θνελλῶδες *sondo* μέσα στὸ ὁποῖο προβάλλει ἡ θρυλικὴ μορφὴ τῆς κλεμμένης καλλονῆς σὰν ἄξιο γέρας ἐνὸς βασανισμένου ἀγῶνος δέκα χρόνων. Καὶ δὲν παρουσιάζεται μονάχα ἔτσι ὀπτασιακὰ καὶ μακρυσμένα· ὁ πρῶτος τεχνίτης τοῦ λόγου, ὁ αἰώνιος ποιητῆς, βρίσκει εὐκαιρίαν νὰ μᾶς τὴν φέρῃ μπροστὰ μας, νὰ τὴν κάμῃ νὰ περάσῃ τόσον κοντὰ, ὥστε νὰ αἰσθανθοῦμε τὸ πάτημά της, ν' ἀνοιξομε τὰ μάτια στὴν κυρίαρχη μορφὴν τῆς, ποῦ ὑπέτασσε ὅλες τὶς ἡλικίας καὶ ὅλες τὶς ψυχὰς. Ἀσπροφορεμένη, λέγει, ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ θάλαμον καὶ ἐπῆγε πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν αἱ Σκαιαὶ Πύλαι. Ἐκεῖ οἱ δημογέροντες Τρῶες, ἀπόμαχοι διὰ τὸ γῆρας, ἀλλ' *ἀγορηταὶ ἐσθλοὶ* συνέθεσαν μὲ τὴν σοφίαν τῆς ἡλικίας τους καὶ μὲ τὴν ἀποφθεγματικότητά τοῦ γεροντικοῦ λόγου τὸ ἀθάνατον ἐγκώμιον τῆς γυναικὸς τοῦ Μενελάου· ἐγκώμιον ποῦ ἔχει διπλῆ ἀξίαν γιατί βγήκεν ἀπὸ στόματα ποῦ ἐμισοῦσαν τὴν ξένην καὶ ἀπὸ ἀντίληψιν ἄδολην ἀπὸ ἐρωτισμό! «Νὰ μὴ κατηγορήσῃ κανεὶς τοὺς μερῶν καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς γιατί βασανίζονται τόσον καιρὸ

γιὰ τέτοια γυναῖκα· αὐτὴ μοιάζει καταπληκτικὰ μὲ τὶς ἀθάνατες »¹.

Καὶ τὶς τόσες ἄλλες ἐκεῖ κάτω, ποὺ ὁ Μένιππος τὶς κύτταζε σὰν καταφρονητέα λείψανα, θὰ τὶς γνωρίσῃ κανεὶς στὴν πειρὸ δοξασμένη ὥρα τῆς ὁμορφιάς των μέσα στὰ βιβλία τῶν ποιητῶν· τὴν Τυρώ, ποὺ τὶς ἄρεσε νὰ πηγαίνει κοντὰ στὰ «καλὰ ρεῖθρα» τοῦ Ἐνιπέως ποταμοῦ καὶ νὰ συνταιριαῖ τὴν ὁμορφιά της μὲ τὶς ὄνειρώδεις ἀνταύγειες τοῦ λευκοῦ νεροῦ καὶ τῆς πράσινης ὄχθης. Ἔτσι τὴν ἐθαύμασε κάποτε καὶ τῆς προσωμίλησεν ὁ κλεινὸς θεὸς τῆς θαλάσσης· ἓνα σκοτεινὸ κῦμα ὑψηλὸ σὰν ὄρος ἐκυρτώθη καὶ ἔκρουσε τὸν θεὸν καὶ τὴ θνητὴ γυναῖκα². Κάτω ἀπὸ τὸν ὑδάτινο θάλο ὁ θεὸς ἐπροσκύνησε τὴν ὁμορφιά της καὶ τῆς ἔδωσε τὴ χάρη νὰ γίνῃ μάννα ἡμιθέων.

Καὶ τὴν Λήδα ποὺ ἐτιμήθη μὲ τὸν ἔρωτα τοῦ Διὸς-κύκνου καὶ χάρισε σὲ ποιητὰς παλαιοὺς καὶ νέους τὴ θεσπέσια φαντασία τῆς ὠραίας γυναίκας γυρμένης ἀπαλὰ μὲ τὸ χαμόγελο τῆς εὐτυχίας στὶς ἄσπρες φτεροῦγες τοῦ θείου πτηνοῦ. Καὶ τὴν ἄλλην ἀκόμα τὴν πολοῦμνητη καλλονὴ — αὐτὴν δὲν τὴν ἐπρόσεξεν ὁ Μένιππος — τὴν κόρη τοῦ Φλεγῦα Κορωνίδα, ποὺ κατοικοῦσε κοντὰ στοὺς κρημνοὺς τῆς λίμνης Βοιβηΐδος. Αὐτὴ ἐθάμβωνε μὲ τὴν ὑπέροχη κορμοστασιά της, μὲ τὴν ἀδιήγητη χάρι ποὺ δίπλωνε στὸ νεανικὸ της σῶμα τὸν παμπούκιλο πέπλο της. Τὴν ὑπερεφίλησεν ὁ χρυσοχαίτης θεὸς, μὰ ἡ μοῖρά της ἦταν νὰ γίνῃ ὁ τύπος τῆς ματαιόδοξης κοκέττας, τῆς ἀμυαλῆς ὁμορφῆς, γιατί ἔσπευσε νὰ ἀπιστήσῃ στὸν οὐράνιο ἔραστή καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸ πάγκαλον εἶδος της σὲ ἔρωτας περαστικούς καὶ ἔκνομους. Ὁ θάνατός της ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἐκδίκησι τοῦ ἐξωργισμένου θεοῦ πρόωρα καὶ σκληρά, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ὁμορφιά της ἐτιμήθη ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγάλους τεχνίτας τοῦ λόγου καὶ τὸ θεϊκὸ παιδί της ἔγινε χαρὰ καὶ εὐλογία γιὰ τοὺς ἀνθρώπους· ἀπ' αὐτὴν γεννήθηκεν ὁ Ἀσκληπιός, ἄξιος γόνος τοῦ

¹ Ἰλιάδος Γ, 156.

² Ὀδυσσ. λ, 235.

θεοῦ τῆς σοφίας, ὁ πρῶτος θεραπευτὴς τῶν σωματικῶν πόνων.

Καὶ τὶς ἄλλες ἀκόμη ἐκεῖ γύρω, τὴν κόρην τοῦ Ἄσω-
ποῦ Ἀντιόπην καὶ τὴν Ἀλκμήνην ποὺ ἐγέννησε τὸν θυμο-
λέοντα ἥρωα καὶ ὅσες ἐγεννήθηκαν «θαῦμα βροτοῖς», ὅλες
ὁμορφιῆς θεοτίμητες θὰ τὶς θαυμάσῃ κανεῖς μέσα στὶς ἥρωι-
κῆς ἱστορίες ποὺ παρέδωσαν οἱ τεχνῖται τοῦ λόγου.

Ὁ κυνικὸς μένει ἀκόμα στὴ δυσπιστία καὶ στὴν εἰρωνία·
νὰ ἤξευρε κανεῖς τοῦλάχιστον πῶς ἦταν ἄλλοτε αὐτὲς οἱ
ὁμορφιῆς, νὰ μποροῦσε νὰ κρίνῃ γιὰ τὴν τελειότητά τους
μὲ τὴ δική του καλαισθησία! Ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς ἀποφεύ-
γει τὴν βεβήλωση νὰ ὀρίσῃ μὲ λόγια τὸ ἔμφυγο κάλλος,
ἔξερει πῶς τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ παραστήσῃ μὲ τὴν ἀκίνητη
καὶ ἄψυχη ὕλη τὴν πιὸ δημιουργική, τὴν πιὸ διάχυτη δύ-
ναμι τῆς ζωῆς· δίνει μόνο τὸ ἀλάνθαστο τεκμήριο τῆς ὁμορ-
φιᾶς τους: ὅτι οἱ θεοὶ ταραγμένοι ἀπὸ δεινὸν ἔρωτα ἐκατέ-
βηκαν σ' αὐτὲς καὶ τοὺς εἶπαν μὲ τὸ ἀψευδὲς στόμα τους
λόγια θαυμασμοῦ καὶ θωπείας. Σ' αὐτὴν τὴν παράδοση
φαίνεται καθαρά ἡ ἑλληνικὴ πίστις γιὰ τὴν θεϊκὴ ἀρχὴ τῆς
ὁμορφιᾶς· σ' αὐτὲς τὶς ὁμιλίαις θεῶν μὲ γυναῖκες θνητῆς
κατορθώνεται ἡ πιὸ σωστὴ ἀναπαράστασις τῶν ἐρειπωμέ-
νων αὐτῶν σωμάτων, ἀναπαράστασις ὅχι σὲ ὀρισμένες
γραμμὲς καὶ χρώματα καὶ χαρακτηριστικά, ἀλλὰ σὲ ἄυλο
στοιχεῖο, σὲ ἰδεατὴ σύνθεσις. Οἱ θεοὶ ἔβλεπαν σ' αὐτὰ τὰ
πρόσωπα τὸ γνῶριμο φῶς τοῦ ἰδικοῦ των κόσμου καὶ εἴλ-
κοντο πρὸς τὰ θαυμάσια πλάσματα, ποὺ εἶχαν τὴν ἐξαιρετικὴ
μοῖρα, θνητῆς αὐτῆς, νὰ μαγεύουν σὰν ἀθάνατες, γεννήματα
ἀνθρώπων νὰ ἔχουν τὰ σημάδια τῆς ὀλυμπιακῆς καταγω-
γῆς των.

Μὰ ὁ Μένιππος, φαίνεται, δὲν εἶχε διαβάσει ἢ δὲν εἶχε
ἀισθανθῆ τὴν ποίησι τῶν παλαιῶν. Ἀπεμακρύνθηκεν ἀσυγ-
κίνητος ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον πηγαίνοντας νὰ περιπαίξῃ
καὶ ἄλλους νεκροὺς γιὰ τὰ περασμένα μεγαλεῖα τους. Συχνὰ
ἐπέρασεν ἀκόμα ἀπ' ἐκεῖ ποὺ εὐρίσκοντο «οἱ καλοὶ καὶ αἱ
καλαὶ» καὶ διαρκῶς ἀποροῦσεν πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐκίνησαν
μάχας καὶ ἔριδας γι' αὐτὰ τὰ πανάθλια ὀσᾶ, πῶς τὴν ἔπα-

θαν οἱ θεοὶ νάγαπήσουν τέτοια φθαρτὰ πλάσματα, πῶς οἱ σοφοὶ ἐδόξασαν τόσο τὴν ὁμορφιά.

Ἴσως κάποτε κάποιον ἄλλου φιλοσόφου ψυχὴ νὰ προσεπάθησε νὰ τὸν διδάξῃ μὲ τὴ διαλεκτικὴ καὶ ὄχι μὲ τὴν ποιητικὴ γλῶσσα, ὅτι οἱ θεοί, ἐρωτευμένοι μὲ ὠραίους ἀνθρώπους, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ὁμορφιά εἶναι τὸ στοιχεῖον ποὺ ἐνώνει τὸν ἐδῶ μὲ τὸν Ὀλύμπιο κόσμον. Ἴσως ἀκόμα προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ ὅτι τὸ κάλλος εἶναι τιμημένο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ κάνει τὴν ψυχὴ νὰ πετροφυῆσῃ καὶ νὰ πετάξῃ πολὺ κοντὰ στὸ θεὸ καὶ γιὰτὶ ἀκόμα γίνεται πολλὰς φορὰς δρόμος θαυμάσιος πρὸς τὴν κατάκτηση τῆς ἀλήθειας.

Ἄλλαξεν ἄραγε ἐπὶ τέλους ἰδέες ὁ κυνικός, ἀφοῦ ἀνεστράφη τοὺς μεγάλους κήρυκας τῆς φιλοσοφίας τοῦ κάλλους; Νὰ τὸ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς πολὺ ἢ φιλοσοφικὴ ὁμιλία ἢμπορεῖ νὰλλάξῃ τὶς ἰδέες ἀκόμα καὶ τὶς πίστεις τοῦ γνησίου φιλομαθοῦς, ἀλλὰ τὸ πείσμα ἐκείνου ποὺ τάρνεται ὅλα δὲν ἢμπορεῖ νὰ τὸ νικήσῃ καμμιά τέχνη καὶ καμμιά σοφία. Εὐτυχῶς δὲν ἔχουν πολλὴ πέραση τὰ κηρύγματα τῶν φαντασμένων αὐτῶν ἐκκεντρικῶν. Ὁ κόσμος δὲν γνωρίζει τὴν ἀποστεωμένην ἀλλὰ τὴν Ὀμηρικὴν Ἑλένην, δὲν ἀναζητεῖ τὰ ἀρχαῖα κάλλη μέσα στὰ σκοτάδια τοῦ Ἄδῃ, ἀλλὰ τὰ ἀποθαυμάζει στὴν οὐράνια ἀκτινοβολία τῆς τέχνης.

ΚΑΛΛΙΠΡΟΪΤΝ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

